

## دراسة تأثير تعليم التآلف المصحوب بالتعاليم الإسلامية على الرضا والألفة بين الزوجين الانطوائيين في مدينة يزد

بتول فرهمند<sup>id</sup>، محمدحسين فلاح يخداني<sup>id\*</sup>، سعيد وزيري اليزدي<sup>id</sup>

قسم التوجيه والارشاد النفسي، كلية العلوم الانسانية، جامعة آزاد الاسلامية، يزد، ايران.

\* المراسلات الموجهة إلى السيد محمدحسين فلاح يخداني؛ البريد الإلكتروني: fallahyazd@iauyazd.ac.ir

### معلومات المادة

الوصول: ٢٥ ذى الحجة ١٤٤٠

وصول النص النهائي: ٢٤ صفر ١٤٤١

القبول: ٦ ربيع الاول ١٤٤١

النشر الإلكتروني: ٢٥ ربيع الثاني ١٤٤١

### الكلمات الرئيسية:

الازواج الانطوائيون  
التآلف بين الزوجين  
الرضا الزوجي

### الملخص

**خلفية البحث وأهدافه:** إن وجود العلاقة الحميمة بين الزوجين هو عامل رئيسي في ضمان الزواج المستقر، كما أن تجنب اقامة العلاقة الحميمة هو من العوامل التي تؤدي إلى الفشل في الحياة الأسرية. ولهذا قام البحث الحاضر بدراسة تأثير تعليم التآلف المعتمد بالتعاليم الإسلامية على الرضا والألفة بين الزوجين الانطوائيين.

**منهجية البحث:** كانت الدراسة الحالية شبه تجريبية مع مشروع الاختبار المسبق والاختبار اللاحق مع المجموعة المراقبة. اشتمل المجتمع الاحصائي جميع النساء المتزوجات اللاتي راجعن الى مراكز الاستشارة والعلاج النفسي في مدينة يزد. تم اختبار عينة البحث بطريقة اخذ العينات المتاحة من ١٣٠ امرأة. اشتملت اداة البحث على العوامل الخمسة الكبرى للشخصية NEO ومقياس "انريك" للرضا الزوجي ومقياس التآلف بين الزوجين ل"أوليا والزملاء". تم استخدام تحليل التباين من أجل تحليل البيانات وتجزئتها. تمت مراعاة جميع الموارد الاخلاقية في هذا البحث واطافة الى هذا فإن مؤلفي البحث لم يشيروا الى اي تضارب في المصالح.

**الكشوفات:** اثبتت الكشوفات أن هناك فارقاً كبيراً بين متوسط درجات الرضا الزوجي وجميع مقاييسها الفرعية في مرحلة الاختبار اللاحق من مجموعتي التجريبية والمراقبة ( $P < 0.05$ ). كما أن في الاختبار اللاحق تم تحسين درجات التآلف الكلية وجميع مقاييسها الفرعية في المجموعة التجريبية فكان الفارق بين المجموعتين كبيراً ( $P < 0.05$ ).

**الاستنتاج:** اظهرت نتائج الدراسة ان تعليم التآلف المصحوب بالتعاليم الإسلامي يمكن استخدامه كبرنامج علاجي وتعليمي مفيد في الحد من المشاكل الشخصية بين الزوجين.

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Farahmand B, Fallah Yakhani MH, Vaziri Yazdi S. Investigating the Impact of Intimacy Education Enriched by Islamic Teachings on the Satisfaction and Intimacy of Introverted Couples in Yazd, Iran. Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2020; 5(4): 48-60. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i4.19275>

## بررسی تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر رضایتمندی و صمیمیت زوجین درون‌گرای شهر یزد

بتول فرهمند<sup>id</sup>، محمدحسین فلاح یخدانی<sup>id\*</sup>، سعید وزیری یزدی<sup>id</sup>

گروه مشاوره، دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد، یزد، ایران.  
 \*مکاتبات خطاب به آقای محمدحسین فلاح یخدانی؛ رایانامه: [fallahyazd@iauyazd.ac.ir](mailto:fallahyazd@iauyazd.ac.ir)

### اطلاعات مقاله

دریافت: ۵ شهریور ۱۳۹۸

دریافت متن نهایی: ۱ آبان ۱۳۹۸

پذیرش: ۱۳ آبان ۱۳۹۸

نشر الکترونیکی: ۱ دی ۱۳۹۸

### چکیده

**سابقه و هدف:** برخورداری از صمیمیت در میان زوج‌های متأهل از عوامل مهم ایجاد ازدواج‌های پایدار است و اجتناب از برقراری روابط صمیمانه، از عواملی است که موجب شکست در زندگی خانوادگی می‌شود. از این‌رو هدف مطالعه‌ی حاضر بررسی تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر رضایتمندی و صمیمیت زوجین درون‌گرا بود.

**روش کار:** پژوهش حاضر نیمه‌تجربی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه است. جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی زنان متأهل مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و روان‌درمانی شهر یزد بود که از میان آنان نمونه‌ی بی‌به‌تعداد ۳۰ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد. ابزارهای پژوهش شامل پرسش‌نامه‌ی پنج‌عامل بزرگ شخصیت نئو، پرسش‌نامه‌ی رضایت زناشویی انریچ و پرسش‌نامه‌ی صمیمیت زوجین اولیا و همکاران بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نیز از تحلیل کوواریانس استفاده شد. در این پژوهش همه‌ی موارد اخلاقی رعایت شده است و مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

**یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد که بین میانگین نمرات رضایت زناشویی و تمامی زیرمقیاس‌های آن در مرحله‌ی پس‌آزمون در آزمودنی‌های دو گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری وجود داشت ( $P < 0/05$ ). همچنین، در مرحله‌ی پس‌آزمون نمرات صمیمیت کل و تمامی زیرمقیاس‌های آن در گروه آزمایش بهبود یافته بود و تفاوت دو گروه معنادار بود ( $P < 0/05$ ).

**نتیجه‌گیری:** بر اساس نتایج این پژوهش می‌توان نشان داد که آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی می‌تواند برنامه‌ی درمانی و آموزشی مفید در کاهش مشکلات بین فردی زوجین باشد.

### واژگان کلیدی:

رضایتمندی زناشویی  
 زوجین درون‌گرا  
 صمیمیت زناشویی

استناد مقاله به این صورت است:

Farahmand B, Fallah Yakhdani MH, Vaziri Yazdi S. Investigating the Impact of Intimacy Education Enriched by Islamic Teachings on the Satisfaction and Intimacy of Introverted Couples in Yazd, Iran. *Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2020; 5(4): 48-60. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i4.19275>

## مقدمه

نشان می‌دهد که صمیمیت زناشویی موجب افزایش سازگاری و کاهش تعارضات زناشویی می‌شود (۱). در واقع صمیمیت زمینه‌ی بنیادی را در جهت رضایت و نارضایتی فرد از زندگی زناشویی موجب می‌شود، چون تعهد زوجین را برای رابطه استحکام می‌بخشد (۱۳).

برادبوری و فینچام<sup>۳</sup> بر این باورند که الگوهای تعاملی زوجین متأثر از ویژگی‌های شخصیتی آنان است. ویژگی‌های شخصیتی زوجین مثل درون‌گرایی-برون‌گرایی یکی از ریشه‌دارترین ابعاد وجود هر انسان است و تعیین‌کننده‌ی بسیاری از رفتارها، نگرش‌ها، علایق، انتخاب‌ها و حتی فعالیت‌های روزمره‌ی او محسوب می‌شود (۱۴). از این‌رو، تعارضات زناشویی و صمیمیت آنها می‌تواند متأثر از ویژگی‌های شخصیتی و تفاوت در جنسیت زوجین باشد و از آنجا که این ویژگی‌ها نسبتاً پایدار است، این تأثیر اهمیت ویژه‌ی دارد (۱۵، ۱۶). وجود مشکلات زناشویی فراوان علاوه بر ضروری ساختن وجود متخصصان در امر زناشویی، لزوم مداخلات پیشگیرانه را برای رفع مشکلات بالقوه‌ی قبل از حاد شدنشان ضروری می‌سازد. یکی از این رویکردها، غنی‌سازی ازدواج است. هدف زیربنایی بسیاری از رویکردهای غنی‌سازی ازدواج کمک به قوی‌تر شدن پیوندهای زناشویی ثابت زوجین است (۱۷). جنبش غنی‌سازی ازدواج سهم بزرگی در رشد و بالندگی میلیون‌ها زوج به خود اختصاص داده است. در غنی‌سازی زناشویی عناصر فعلی موجود در یک رابطه ارتقا داده می‌شود و در آن تغییر ایجاد می‌شود که هدف از این تغییردهی و رشددهی‌ها تبدیل نارضایتی زناشویی به رضایتمندی است (۱۸). نتایج پژوهشی سودمندی آموزش‌های برنامه‌ی غنی‌سازی ازدواج را در افزایش رضایت زناشویی در نمونه‌ی از زوج‌های ایرانی تأیید می‌کند (۱۹). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که برنامه‌ی آموزش غنی‌سازی ارتباط سطح رضایت از رابطه و زندگی را موجب می‌شود (۲۰، ۲۱). در همین زمینه ابراهیمی، ثنایی و نظری در پژوهش خود این اثربخشی را معنادار یافته‌اند (۱۷). نتایج پژوهش آنان نشان‌دهنده‌ی این است که آموزش برنامه‌ی غنی‌سازی ارتباط، صمیمیت و تمام خرده‌مقیاس‌های صمیمیت زوجین را به‌طور معناداری در پس‌آزمون و آزمون پیگیری افزایش داده است. پژوهش‌های متعددی در جهت اجرای روش‌ها و آموزه‌های مختلف غنی‌سازی روی صمیمیت و رضایت زناشویی انجام شده است؛ اما درباره‌ی اثربخشی غنی‌سازی مبتنی بر آموزه‌های دینی

ازدواج هسته‌ی اصلی خانواده را تشکیل می‌دهد و به دنبال آن زوج‌های سالم خانواده‌های سالم؛ و خانواده‌های سالم جامعه‌ی سالم را تشکیل می‌دهند (۱). پس برای داشتن جامعه‌ی سالم باید به سلامت نخستین واحد اجتماع یعنی خانواده اهمیت داد. یکی از عوامل تعیین‌کننده‌ی سلامت خانواده، رضایت زناشویی است (۲). رضایت زناشویی میزان علاقه‌مندی زوجین به یکدیگر و نگرش مثبت به متأهل بودن؛ و ارزیابی کلی از وضعیت رابطه‌ی زناشویی یا رابطه‌ی عاشقانه‌ی کنونی فرد است. رضایت زناشویی را می‌توان موقعیتی روان‌شناختی در نظر گرفت که خود به خود به وجود نمی‌آید بلکه مستلزم تلاش هر دو زوج است. رضایت زناشویی به‌ویژه در سال‌های اولیه‌ی ازدواج، بسیار بی‌ثبات است و روابط در معرض بیشترین خطر قرار دارد (۳). پژوهش‌هایی که درباره‌ی رضایت زناشویی انجام گرفته، حاکی از این است که بین رضایت زناشویی با رضایت جنسی و سلامت عمومی (۴، ۵)، امیدواری و شادکامی (۶) و بهزیستی روانی (۷) رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد.

یکی از نیازهای عاطفی زوج‌ها، روابط همراه با صمیمیت است که زمینه‌ی مهمی برای طراوت، احساس معنا و رضایت زناشویی در زندگی است (۸). باگاروزی<sup>۱</sup> اعتقاد دارد که صمیمیت نزدیکی، تشابه و رابطه‌ی شخصی دوست‌داشتنی با شخص دیگر است و مستلزم آگاهی، درک عمیق، پذیرش و بیان افکار و احساسات، دلسوزی و تعهد است (۹). صمیمیت مداوم یکی از پیش‌نیازهای مهم خلق یک ازدواج ماندگار است. از این‌رو، زمانی که صمیمیت رو به زوال می‌رود، شوق و توانایی حل مسائل، غلبه بر موانع و پافشاری برای مقابله با ترس‌ها و تردیدها به‌سرعت دچار فرسایش می‌گردد. همچنین زمانی که زوج‌ها به خلق بازآفرینی و استمرار صمیمیت می‌پردازند، مسائل مهمی مانند تعهد، همکاری، وفاداری و مدیریت خلاقانه بر تفاوت‌های فردی نیز به‌سرعت در میانشان ساماندهی می‌شود (۱۰). مطالعات نشان می‌دهد که برخورداری از صمیمیت در میان زوج‌های متأهل، از عوامل مهم ایجاد ازدواج‌های پایدار و رضایت جنسی است و اجتناب از برقراری روابط صمیمانه از عواملی است که موجب شکست در زندگی خانوادگی می‌شود (۱۱، ۱۲). همچنین نتایج پژوهش دورانا<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup>) Bagaruzi

<sup>۲</sup>) Durrana

<sup>۳</sup>) Bradbury & Fincham

مجله‌ی پژوهش در دین و سلامت

متأهل مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و روان‌درمانی در سطح شهر یزد بود که تعداد ۳۰ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و به‌صورت تصادفی در دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) قرار گرفتند. فقط گروه آزمایش آموزش‌های لازم را دریافت کرد.

ملاک‌های ورود به پژوهش شامل داشتن تعارضات زناشویی با همسر، برخورداری از سلامت جسمانی-روانی، سطح سواد حداقل سیکل، سن بین ۲۰ تا ۴۰، دریافت نمرات پایین‌تر از ۱ انحراف معیار در مقیاس رضایت و صمیمیت زناشویی و تشخیص درون‌گرایی بر اساس مقیاس پرسش‌نامه‌ی پنج عاملی شخصیت (فرم کوتاه) و مصاحبه‌ی اولیه بود. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز شامل داشتن سابقه‌ی مصرف مواد و داشتن بیماری‌های روانی مثل افسردگی و اختلالات شخصیت و غیبت بیش از دو جلسه در کلاس بود.

**ابزارهای استفاده شده در پژوهش عبارت است از:**

پرسش‌نامه‌ی پنج عامل بزرگ شخصیت نئو<sup>۱</sup>: کاستا و مک‌کری<sup>۲</sup> این پرسش‌نامه‌ی ۶۰ سؤالی را در سال ۱۹۸۹ طراحی و همسانی درونی پرسش‌نامه را از ۶۸ (خرده‌مقیاس توافق) تا ۸۶ درصد (خرده‌مقیاس روان‌رنجورخویی) گزارش کرده‌اند (۲۲). در ایران نیز کیامهر ضریب بازآزمایی پرسش‌نامه را ۷۹ تا ۸۷ درصد گزارش کرده است (۲۳).

**پرسش‌نامه‌ی صمیمیت زوجین اولیا و همکاران:** برای سنجش میزان صمیمیت زوجین از پرسش‌نامه‌ی صمیمیت زوجین اولیا و همکاران استفاده شد (۱۸). این پرسش‌نامه ۸۷ سؤال دارد و هر سؤال در طیف لیکرت به‌صورت چهار گزینه‌ی از همیشه (نمره‌ی ۴) تا اصلاً (نمره‌ی ۱) پاسخ داده می‌شود. نمره‌ی بیشتر نشان‌دهنده‌ی صمیمیت بالاتر و نمره‌ی کمتر به معنی صمیمیت کمتر است. ضریب آلفای این آزمون برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۲ گزارش شده است (۲۴).

**پرسش‌نامه رضایت زناشویی انریچ<sup>۳</sup>:** این پرسش‌نامه که فرم ۱۱۵ سؤالی آن را اولسون<sup>۴</sup> (۲۵) تهیه کرده، به‌صورت پنج‌گزینه‌ی در نظر گرفته شده است (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) که به هر یک از ۱ تا ۵ امتیاز داده می‌شود. ضریب آلفای پرسش‌نامه‌ی انریچ در گزارش اولسون، فورینر و دراکن<sup>۵</sup> (۲۶) برای خرده‌مقیاس‌های تحریف آرمانی، رضایت

روی زوجین به‌ویژه زوجین درون‌گرا با وجود طراحی برنامه‌ی آموزشی مبتنی بر بافت فرهنگ ایرانی-اسلامی، به‌صورت تجربی پژوهش‌های محدودی صورت گرفته است.

با توجه به اینکه اسلام مبین بخشی از فرهنگ خانواده‌های ایرانی است و جایگاه ویژه‌ی در زندگی آنان دارد و با عنایت به آمارهای رو به فزونی میزان طلاق و علم به اثرگذار نبودن سازگاری در روابط زوجی و هنر در ایجاد تعادل به منظور حفظ همبستگی روابط زوجی و از سویی دیگر آثار روانی و اجتماعی روابط زوجی نامناسب که گاهی به طلاق منجر می‌شود، هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر رضایتمندی و صمیمیت زوجین درون‌گرا بود.

## روش کار

**پیروی از اصول اخلاق پژوهش:** برای اجرای پژوهش، پژوهشگر در مراکز مشاوره حضور یافت و با توضیح اهداف پژوهش به زنان متأهل مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره از آنان درخواست کرد تا در صورت تمایل و به صورت کاملاً نامشخص در این پژوهش شرکت کنند و تأکید کرد که اطلاعات آنان کاملاً محرمانه خواهد ماند. با آگاه‌سازی زنان و گرفتن اجازه از آنان، رضایت زنان برای شرکت در این پژوهش جلب شد. سپس در محلی که خود پژوهشگر تعیین کرده بود و بعد از رضایت و هماهنگی با افراد نمونه، زنان در آن محل حضور یافتند و پس از غربال اولیه یعنی تشخیص درون‌گرایی و پایین بودن نمرات در پرسش‌نامه‌ها، به دو گروه تقسیم شدند و روی آنان پیش‌آزمون اجرا شد. سپس افراد پرسش‌نامه‌های پژوهش را متناسب با ویژگی‌های خود تکمیل نمودند. ضمن توجه به آزمون‌ها و بیان اهداف پژوهش، از آزمون‌ها درخواست شد تا در دوره‌ی این آموزش به طور کامل شرکت کنند. مدت جلسات درمانی شامل هشت جلسه‌ی ۹۰ دقیقه‌ی بود و به صورت گروهی و یک بار در هفته اجرا شد. پس از آموزش گروهی مجدداً پرسش‌نامه‌ها به عنوان پس‌آزمون روی هر دو گروه اجرا و نتایج ثبت شد. به این ترتیب داده‌های مربوط به پیش‌آزمون و پس‌آزمون از هر دو گروه (یک گروه آزمایش و یک گروه گواه) جمع‌آوری شد و تجزیه و تحلیل آماری صورت گرفت.

پژوهش حاضر نیمه‌تجربی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه است. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه‌ی زنان

<sup>1</sup>) NEO Five-Factor Inventory

<sup>2</sup>) Costa & McCrae

<sup>3</sup>) Enrich

<sup>4</sup>) Olson

<sup>5</sup>) DeFrain & Derakman

مرحله	میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون	۲۹/۱۳	۴/۸۳
پیش‌آزمون	۲۶/۲۷	۶/۷۳
رابطه‌ی جنسی	۳۰/۰۳	۶/۱۴
پیش‌آزمون	۱۹/۰۷	۶/۶۶
خانواده و دوستان	۲۴/۶۷	۷/۷۶
پیش‌آزمون	۱۵/۴۷	۴/۱۲
مساوات‌طلبی	۱۸/۲۷	۳/۷۳
پیش‌آزمون	۱۹/۸۹	۳/۳۹
جهت‌گیری مذهبی	۲۳/۷۶	۳/۸۹

با توجه به داده‌های جدول شماره‌ی ۳ میانگین مجموع نمره‌ی صمیمیت زناشویی برای گروه آزمایش به ترتیب ۲۶۳/۱۳ و ۲۹۵/۲؛ و برای گروه گواه ۲۷۳/۰۷ و ۲۷۴/۴ در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به دست آمد.

جدول ۳) شاخص‌های توصیفی صمیمیت زناشویی

گروه	متغیّر	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون	پیش‌آزمون	۱۵	۲۲۳	۳۱۱	۲۶۳/۱۳	۲۵/۷۵۱
پس‌آزمون	پس‌آزمون	۱۵	۲۰۸	۳۱۷	۲۷۳/۰۷	۲۷/۴۷۱

جدول ۴) مقایسه‌ی نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه آزمایش در مؤلفه‌های صمیمیت زناشویی

مرحله	میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون	۳۵/۴۷	۳/۶۶
پس‌آزمون	۴۰	۳/۳۸
پیش‌آزمون	۱۸/۱۳	۳/۸۲
پس‌آزمون	۲۲/۴	۳/۶۴
پیش‌آزمون	۲۵/۹۳	۳/۴۲
پس‌آزمون	۲۹/۴۷	۲/۶۹
پیش‌آزمون	۲۴/۸	۲/۸۳
پس‌آزمون	۲۶/۶۷	۳/۱۳
پیش‌آزمون	۳۳/۳۳	۳/۵۷
پس‌آزمون	۳۷/۶۷	۴/۰۸
پیش‌آزمون	۲۴/۹۳	۳/۷۱
پس‌آزمون	۲۷/۳۳	۲/۷۹
پیش‌آزمون	۲۶/۵۳	۳/۹۶
پس‌آزمون	۲۹/۴۴	۳/۸۶

زناشویی، مسائل شخصیتی، ارتباط، حل تعارض، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، رابطه‌ی جنسی، فرزندان و فرزندپروری، خانواده و دوستان و نقش‌های مساوات‌طلبی به ترتیب از این قرار است: ۰/۹، ۰/۸۱، ۰/۷۳، ۰/۶۸، ۰/۷۵، ۰/۷۴، ۰/۷۶، ۰/۴۸، ۰/۷۷، ۰/۷۲ و ۰/۷۱. در کشور ما نخستین بار سلیمانیان همبستگی درونی آزمون را برای فرم بلند ۰/۹۳ و برای فرم کوتاه ۰/۹۵ محاسبه و گزارش کرده است (۲۷).

### یافته‌ها

با توجه به داده‌های جدول شماره‌ی ۱، میانگین مجموع نمره‌ی رضایتمندی زناشویی برای گروه آزمایش به ترتیب ۲۶۵/۹۳ و ۳۱۵/۶؛ و برای گروه گواه ۲۷۹/۳۳ و ۲۷۹/۶۷ در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به دست آمد.

جدول ۱) شاخص‌های توصیفی رضایتمندی زناشویی

گروه	متغیّر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون	پیش‌آزمون	۱۸۶	۳۴۶	۲۶۵/۹۳	۴۷/۲۴۳
پس‌آزمون	پس‌آزمون	۲۰۲	۳۵۰	۲۷۹/۳۳	۴۹/۲۷۷

جدول ۲) مقایسه‌ی نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه آزمایش در مؤلفه‌های رضایت زناشویی

مرحله	میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون	۱۲/۸	۲/۵۶
پس‌آزمون	۱۶/۲۷	۲/۵۷
پیش‌آزمون	۲۶/۴۷	۶/۲۳
پس‌آزمون	۳۲/۲	۴/۶۶
پیش‌آزمون	۲۴/۵	۶/۳۵
پس‌آزمون	۲۸/۸	۶/۳۱
پیش‌آزمون	۲۲/۲۷	۴/۷۸
پس‌آزمون	۲۹/۱۳	۵/۳۳
پیش‌آزمون	۲۱/۲۷	۶/۸۱
پس‌آزمون	۲۶/۷۳	۵/۷۸
پیش‌آزمون	۲۳/۴۷	۵/۶۷
پس‌آزمون	۲۶/۶۷	۵/۸۷
پیش‌آزمون	۲۵/۶۶	۵/۳۰

زناشویی زوجین درون‌گرا با توجه به مقدار مجذور اتا (۰/۶۸)، رابطه‌ی قوی نشان داده است؛ یعنی ۶۸ درصد نمرات رضایتمندی زناشویی زوجین درون‌گرا تحت تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی تبیین می‌شود (جدول شماره ۵).

مرحله	میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون	۲۶/۳۲	۳/۹۹
پس‌آزمون	۲۸/۵۶	۳/۶۱

با توجه به مقدار P آزمون کوواریانس چندمتغیره که کمتر از خطای مفروض در پژوهش شده است ( $0/05 < 0/001$ )، تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر رضایتمندی

جدول ۵) تحلیل کوواریانس بررسی تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر رضایتمندی زناشویی زوجین درون‌گرا

توان آزمون	مجذور اتا (میزان تأثیر)	P-value	آماره‌ی F	میانگین مربعات	درجه‌ی آزادی	مجموع مربعات
پیش‌آزمون	۱/۸۶۵	۱/۰۰۱	۱۷۲/۴۱۵	۵۰۱۴۹/۵۵۳	۱	۵۰۱۴۹/۵۵۳
گروه	۱/۶۸۰	۱/۰۰۱	۵۷/۴۳۸	۱۶۷۰۶/۶۶۲	۱	۱۶۷۰۶/۶۶۲
خطا				۲۹۰/۸۶۶	۲۷	۷۸۵۳/۳۸۰

جدول ۶) آزمون t نمونه‌های جفت‌شده‌ی مقایسه‌ی تفاوت نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون مؤلفه‌های رضایت زناشویی

مؤلفه	تفاوت میانگین	مقدار t	P-value
پاسخ قراردادی	۳/۴۷	۵/۶۲	۰/۰۰۱
رضایت زناشویی	۵/۷۳	۴/۲۳	۰/۰۰۱
ویژگی‌های شخصیتی	۴/۴۷	۵/۵۹	۰/۰۰۱
ارتباطات	۵/۶۷	۶/۴۵	۰/۰۰۱
حل تعارض	۵/۴۷	۴/۲۰	۰/۰۰۱
مدیریت مالی	۳/۲	۵/۴۹	۰/۰۰۱
اوقات فراغت	۳/۵۳	۲/۹۸	۰/۰۰۱
رابطه‌ی جنسی	۳/۸	۴/۴۹	۰/۰۰۱
خانواده و دوستان	۵/۶	۳/۴۳	۰/۰۰۱
مساوات‌طلبی	۲/۸	۴/۰۹	۰/۰۰۱
جهت‌گیری مذهبی	۳	۳/۰۳	۰/۰۰۱

با توجه به مقدار P آزمون t که در همه‌ی مؤلفه‌ها کمتر از خطای مفروض در پژوهش به دست آمده است ( $0/05$ )، تفاوت نمرات قبل و بعد از آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی در مؤلفه‌های رضایت زناشویی معنادار بود. تفاوت میانگین نمرات نیز در همه‌ی مؤلفه‌ها مثبت بود (جدول شماره ۶)؛ بنابراین، تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر مؤلفه‌های رضایت زناشویی تأیید می‌شود. با توجه به مقدار P آزمون کوواریانس چندمتغیره که کمتر از خطای مفروض در پژوهش به دست آمده است ( $0/05 < 0/001$ )، تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر صمیمیت زناشویی زوجین درون‌گرا با توجه به مقدار مجذور اتا (۰/۶۲۸)، رابطه‌ی قوی نشان داده است؛ یعنی ۶۲/۸ درصد نمرات صمیمیت زناشویی زوجین درون‌گرا تحت تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی تبیین می‌شود. در ضمن توان آزمون برابر با ۱ است (جدول شماره ۷).

جدول ۷) تحلیل کوواریانس بررسی تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر صمیمیت زناشویی زوجین درون‌گرا

توان آزمون	مجذور اتا (میزان تأثیر)	P-value	آماره‌ی F	میانگین مربعات	درجه‌ی آزادی	مجموع مربعات
پیش‌آزمون	۱/۸۰۶	۱/۰۰۱	۱۱۲/۳۴۴	۱۵۶۳۱/۲۷۶	۱	۱۵۶۳۱/۲۷۶
گروه	۱/۶۲۸	۱/۰۰۱	۴۵/۵۷۷	۶۳۴۱/۴۶۶	۱	۶۳۴۱/۴۶۶
خطا				۱۳۹/۱۳۸	۲۷	۳۷۵۶/۷۲۱

اسلامی در مؤلفه‌های صمیمیت زناشویی معنادار بود. تفاوت میانگین نمرات نیز در همه‌ی مؤلفه‌ها مثبت بود (جدول شماره ۸). بنابراین تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با

با توجه به مقدار P آزمون t که در همه‌ی مؤلفه‌ها کمتر از خطای مفروض در پژوهش به دست آمده است ( $0/05$ )، تفاوت نمرات قبل و بعد از آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های

آموزه‌های اسلامی بر مؤلفه‌های صمیمیت زناشویی تأیید می‌شود.

جدول ۸) آزمون t نمونه‌های جفت‌شده‌ی مقایسه‌ی تفاوت نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون مؤلفه‌های رضایت زناشویی

مؤلفه	تفاوت میانگین	مقدار t	P-value
صمیمیت عاطفی	۴/۵۳	۷/۹۸	۰/۰۰۱
صمیمیت جسمی-بدنی	۴/۲۷	۴/۳۶	۰/۰۰۱
صمیمیت عقلانی	۳/۳۴	۵/۹۶	۰/۰۰۱
صمیمیت اجتماعی-تفریحی	۱/۸۷	۲/۵۵	۰/۰۰۱
صمیمیت ارتباطی	۴/۳۳	۵/۲۴	۰/۰۰۱
صمیمیت معنوی	۲/۴	۲/۲۷	۰/۰۰۱
صمیمیت روان‌شناختی	۲/۸۷	۵/۳۷	۰/۰۰۱
صمیمیت جنسی	۲/۲۴	۴/۵۸	۰/۰۰۱

### بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی بر رضایتمندی و صمیمیت زوجین درون‌گرا صورت گرفته است. داده‌های پژوهش نشان داد زوجین درون‌گرایی که آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی دریافت کردند، به شیوه‌ی مؤثرتری می‌توانند صمیمیت زناشویی خود را در تمامی ابعاد آن بالا ببرند. این یافته با یافته‌ی پژوهش‌های ابراهیمی، ثنایی و نظری (۱۷)، اولیا و همکاران (۱۸)، قاسمی ارگنه (۲۸)، امیری و هاشمیان (۲۹)، رضایی و همکاران (۲۱) و محمودزاده و همکاران (۳۰) همسو است. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که به نظر می‌رسد در مجموع آموزه‌های دینی با تأثیرگذاری در برخی حوزه‌های بااهمیت زندگی، موجب اثرگذاری مثبت در صمیمیت زناشویی شده است؛ اول؛ نوع ارتباط تعاملی و گفتگوی زوجین، چنانکه امام علی (ع) می‌فرماید: «هر که سخنش بد باشد، بهره‌ی بد برد». دوم؛ پذیرش این نکته که هر کدام از زوجین به‌تنهایی ناقص هستند و با همفکری و استفاده از داشته‌های یکدیگر می‌توانند راه کمال را در پیش گیرند و به رضایتمندی از زندگی مشترک دست یابند؛ اما در صورتی که هر کدام از زوجین بر افکار خود تأکید کنند، بستری برای همفکری، رشد و یکپارچگی در زندگی مشترک نخواهد ماند. سوم؛ زوجین در سایه‌ی عمل به دستور دینی به این باور رسیده‌اند که وجود مشکلات بخشی طبیعی از زندگی مشترک است و وظیفه‌ی زوجین برخورد مسئله‌مدار با مشکلات است. این عامل موجب می‌شود زوجین در مواقع به وجود آمدن

تعارضات، بدون اینکه به دنبال مقصر باشند، انرژی و وقت خود را صرف حل مسائل به‌وجودآمده کنند و با مشکلات زندگی مسئله‌مدار برخورد کنند نه هیجان‌مدار. چهارم؛ دانش‌افزایی و مهارت‌افزایی زوجین با محوریت آموزه‌های اسلامی و روان‌شناختی موجب شکسته شدن خودبینی و گشودگی به تجربه شده است (۳۱). خودشیفتگی و خودمحوری در تعامل با همسر و نمودهای رفتاری آن مانند انتقادناپذیری، نپذیرفتن تفاوت‌های فردی، گوش ندادن به صحبت‌های همسر، نداشتن همدلی با احساسات و نیازهای او و رفتارهای منفی با همسر مانند پرخاشگری‌های کلامی و فیزیکی و تلافی‌جویی بزرگ‌ترین مانع برقراری ارتباط مؤثر بین همسران است. آموزه‌های اسلامی خودبرتربینی و خودمحوری، پرخاشگری‌های کلامی و فیزیکی و تلافی‌جویی در روابط همسران را کاهش می‌دهد و بدین وسیله صمیمیت ارتباطی آنان را بیشتر می‌کند. با افزایش صمیمیت ارتباطی همسران، صمیمیت احساسی آنان نیز افزایش می‌یابد؛ زیرا صمیمیت احساسی شامل در میان گذاشتن تمام احساسات مثبت و منفی با همسر است و برای شکل‌گیری آن لازم است بازداری‌ها و محدودیت‌های اندکی برای ابراز احساسات وجود داشته باشد. صمیمیت فیزیکی شامل تماس بدنی با همسر با ماهیتی غیرجنسی است. با کمتر شدن فاصله‌ی روانی-عاطفی زوجین که در اثر افزایش صمیمیت ارتباطی و احساسی به وجود آمده است، فاصله‌ی فیزیکی آنان نیز از یکدیگر کمتر؛ و نزدیکی و تماس بدنی با همسر آسان‌تر می‌شود (۲۸). همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد زوجین درون‌گرایی که آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی دریافت کرده‌اند، بهتر می‌توانند سطح رضایتمندی زناشویی خود را بالا ببرند. نتیجه‌ی حاصل از آزمون فرضیه‌ی حاضر با نتایج پژوهش‌های رضایی و همکاران (۲۱)، امیری و هاشمیان (۲۹)، جوادی و همکاران (۳۱)، جمشیدی و همکاران (۳۲)، برایت وایت<sup>۱</sup> و همکاران (۳۳)، دیوید و استافورد<sup>۲</sup>، پری<sup>۳</sup> (۳۵) و دادلی و کوسینکی<sup>۴</sup> (۳۶) همسو است.

در تبیین یافته‌ی حاضر اشاره به این نکته لازم است که با توجه به آنچه بیان شد و تأثیری که دین در رفتار بیرونی و عملکرد افراد دارد و همچنین هویت دینی مردم کشور ما، می‌توان با عنایت به آیات قرآن و احادیث پیامبر (ص) و ائمه

<sup>1</sup> Braithwaite

<sup>2</sup> David & Stafford

<sup>3</sup> Perry

<sup>4</sup> Dudley & Kosinski

و نهادهای متولی آموزش خانواده، با توجه به تأثیری که آموزه‌های دین اسلام در رفتار و عملکرد زوجها دارد و با توجه به هویت دینی و مذهبی مردم کشور ما، از این برنامه‌ی آموزشی و نتایج آن به منظور کاهش تعارضات و مشکلات زناشویی و افزایش صمیمیت و رضایت زناشویی زوجین استفاده نمایند.

### قدردانی

بر خود لازم می‌دانم از راهنمایی‌ها و حمایت‌های استادان بزرگوار جناب آقای دکتر محمدحسین فلاح یخدانی و جناب آقای دکتر سعید وزیری و همسر و همیشه همراهم، جناب آقای دکتر سید حسین رضوی، که در انجام مراحل پژوهش به ویژه تدوین این مقاله، من را یاری نمودند، صمیمانه سپاسگزاری نمایم.

### ملاحظات اخلاقی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه‌ی دوره‌ی دکتری نویسنده‌ی اول مقاله است. کمیته‌ی اخلاق در پژوهش‌های زیست پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی شهید بهشتی این پژوهش را تأیید کرده است.

### حامی مالی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش حامی مالی ندارد.

### تضاد منافع

مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی درباره‌ی این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

### مشارکت نویسندگان

پیشینه‌ی پژوهش، تبیین بحث و نتیجه‌گیری و تدوین کلی مقاله: نویسنده‌ی اول؛ راهنمایی و ویرایش نهایی: نویسنده‌ی دوم؛ و مشاوره: نویسنده‌ی سوم.

(ع) که سرشار از توصیه‌های کارآمد و متناسب با شرایط کنونی درباره‌ی غنی‌سازی حوزه‌های گوناگون مسائل خانوادگی است، مجموعه‌ی کامل به خانواده‌ها عرضه کرد تا پاسخگوی همه‌ی حوزه‌های زندگی خانوادگی باشد.

آنچه در واقع عامل افزایش‌دهنده‌ی رضایت زناشویی و کاهش اختلافات می‌شود محبت، صداقت، خوش‌رویی، خوش‌زبانی، وفای به عهد، صله‌ی ارحام، دوری از اسراف و تبذیر، سخاوت، بخشندگی، کم‌توقعی، صبر و استقامت در برابر سختی‌ها، گذشت و اغماض زوجها نسبت به یکدیگر، حل درست و صحیح تعارض، ارتباط و تماسی کارآمد و ماهرانه، ابراز هیجانات به شیوه‌ی درست و سازنده، نبود خودمرکزی، وجود همدلی، تصمیم‌گیری و مسئولیت‌پذیری، غرق نشدن در اتفاقات گذشته و آگاهی نسبت به خود و اطرافیان است (۲۸). به صورت خاص، دستورالعمل‌های اسلامی مانند پرهیز از نگاه یا برقراری ارتباط نامشروع با نامحرم، رعایت حجاب، پرهیز از گوش دادن به موسیقی حرام، خوش اخلاقی و پرهیز از سوء خُلق در خانواده، مدارا کردن با همسر و فرزندان، آراستگی ظاهر زن و شوهر و رعایت حقوق یکدیگر، رضایتمندی همسران را از روابط زناشویی موجب می‌شود و از سردی روابط و نارضایتمندی زناشویی آنان جلوگیری می‌کند (۳۷).

### نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش حاکی از آن است که آموزش صمیمیت غنی‌شده با آموزه‌های اسلامی را می‌توان برنامه‌ی درمانی و آموزشی مفید در افزایش صمیمیت و رضایت زناشویی زوجها در نظر گرفت و از آن بهره برد.

### محدودیت‌های پژوهش

از جمله محدودیت‌های این پژوهش، اختصاص یافتن این پژوهش به زوجین درون‌گرای شهر یزد، ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه، محدودیت زمانی در آموزش گروهی، توجه نداشتن به مدت ازدواج و نبود امکان نمونه‌گیری تصادفی بود.

### پیشنهاد‌های پژوهش

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی میزان اثربخشی این رویکرد درمانی با توجه به متغیرهای مدت زمان ازدواج و ابزارهای اندازه‌گیری مختلف و متنوع بررسی شود. همچنین پیشنهاد می‌شود مشاوران خانواده و زوج‌درمانگران و سازمان‌ها



## References

- Mansuri M, Siraj Khorrami N, Heidary H. Intimacy, Forgiveness, and Self-Disclosure and their Relationship to Teachers' Marital Satisfaction. *QJFR*. 2013; 10(3): 95-118.
- Pourmeidani S, Noori A, Shafti A. Relationship between life Style and Marital Satisfaction. *Journal of Family Research*. 2014;10(3):331-44.
- Daghagheleh F, Asgari P, Haider A. Relation of Forgiveness, Love and Intimacy with Marital Satisfaction. *Social Psychology (New Findings in Psychology)*. 2013; 7(24): 57-69.
- Amrelahi R, Roshan CR, Shairi M, NIK AA. Marital Conflict, Marital Satisfaction, and Sexual Satisfaction: Comparison of Women with Relative Marriage and Women with Non-relative Marriage. *CPAP*. 2013; 2(8): 11-22.
- Bakhshayesh A, Mortazavi M. The Relationship between Sexual Satisfaction, General Health and Marital Satisfaction in Couples. *Journal of Applied Psychology*. 2010; 4(12): 73-85
- Sepehrian-Azar F, Mohammadi N, Badalpoor Z, Norozzadeh V. The Relationship between Hope and Happiness with Marital Satisfaction. *Journal of Health and Care*. 2016;18(1):37-44.
- Rosen RC, Bachmann GA. Sexual Well-being, Happiness, and Satisfaction, in Women: The Case for a New Conceptual Paradigm. *Journal of sex & marital therapy*. 2008;34(4):291-7.
- Pielage SB, Luteijn F, Arrindell WA. Adult Attachment, Intimacy and Psychological Distress in a Clinical and Community Sample. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*. 2005;12(6):455-64.
- Bagarozzi DA. *Enhancing Intimacy in Marriage: A Clinician's Guide*. USA: Brunner- Routledge; 6-25.2014.
- Hosseini B. *Couples Therapy*. Edition F, editor. Tehran: Jungle Publishing; 2010. (Full Text in Persian)
- Blume TW. *Becoming a Family Counselor: A Bridge to Family Therapy Theory and Practice*: John Wiley & Sons; 2006.
- Lewis CA, Maltby J, Day L. Religious Orientation, Religious Coping and Happiness among UK Adults. *Personality and Individual differences*. 2005;38(5):1193-202.
- Schaffer AR. *Adult Attachment, Intimacy Processes, and Caregiving in Everyday Interactions between Romantic Partners*. 2004.
- Esanejad O AS, Etemadi O. Effectiveness of Relationship Enhancement Approach on Improving Quality of Marital Relationship of Couples. *Journal of Behavioral Science*. 2011;4(1):9-16.
- Iveniuk J, Waite LJ, Laumann E, McClintock MK, Tiedt AD. Marital Conflict in Older Couples: Positivity, Personality, and Health. *Journal of Marriage and Family*. 2014;76(1):130-44.
- Khamseh A, Hosseinian S. The Study of Sexual Differences between Different Dimensions of Intimacy in Married Students. *Journal of Women's Studies*. 2011;10(6):35-52. (Full Text in Persian)
- Ebrahimi P, Sanaei B, Nazari AM. Survey of the Effectiveness of Training Relationship Enhancement Program on Increasing Intimacy in Dual-career Couples. *SJKU*. 2012;16(4):37-43. (Full Text in Persian)
- Aulia N, Fatehizadeh M, Bahrami F. Tasire Amoozeshe Ghanisaziye Zendegiye Zanashoei bar Afzayeshe Samimiate Zojein.2006;2(6):119-35. (Full Text in Persian)
- Edalati Shateri Z, Aghamohamadian Shearbafe H R, Modarres Gharavi M, Hassanabadi H. Evaluation of the Effectiveness of Time Program (Marriage Enrichment) on Marital Satisfaction in Married Student Couples. *SJKU*. 2010; 14(4):89-98. (Full Text in Persian)
- Yilmaz T, Kalkan M. The Effects of a Premarital Relationship Enrichment Program on Relationship Satisfaction. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 2010;10(3):1911-20.
- Rezaie J, Ahmadi S, Etemadi A, Rezaie Hosseinabadi M. Ta'sire Amoozeshe Zojdarmaniye Eslami Mehvar bar Taahhode Zanashooiye Zojein. *Ravanshenasi-va-Din*.2012;5(1):37-60. (Full Text in Persian)
- McCrae R. *Revised NEO Personality Inventory (NEOPI-R) and NEO Five-factor Inventory (NEO-FFI)*; Professional Manual. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources. 1992.
- Vatankhah M, Akbari Shayeh Y, Delavar M, Pak S. Mediating Role of Neuroticism and Agreeableness in Relationship between Sensation Seeking and Pre-addiction in Students of Firdausi Mashhad University. *scientific journal of ilam university of medical sciences*. 2014;22(1):64-70.
- Jaberi S, Etemadi O, Ahmadi A. Investigation of Structural Relationship between Communication Skills and Marital Intimacy. *Research in Cognitive and Behavioral Sciences*. 2016;9(2):143-52. (Full Text in Persian)
- Olson DH, Olson AK. *Empowering Couples: Building on your Strengths: Life Innovations* Minneapolis, MN; 2000.

26. Olson D, DeFrain J, Skogrand L. Marriages and Families: Intimacy, Diversity, and Strengths: McGraw Hill; 2010.
27. Solaimanian AA. Navabinejad Sh. Barresiye Tafakorate Gheir-Manteghi (bar Asase Roykarde Shenakhti) bar Rezayate Zanashoei. Thesis of MA in Counseling, Tarbiat Moallem University. 1994. (Full Text in Persian)
28. Ghasemi Erkene H. Formation of Couples' Communication Pattern Based on the Teachings of Islam and Comparison of the Effect of Intervention Based on Communication Skill Model Based on Adaptation and Intimacy of Couples Affiliated to the Martyr Foundation of Kermanshah [dissertation]. University of Esfahan. 2014.
29. Hashemian K, Amiri R. Rabeteye Amal be Bavarihaye Dini va Mizane Samimiate Zanane Daneshjooye Tehrani ba Hamsaraneshan. 2007;8,9:57-71. (Full Text in Persian)
30. Mahmud-zadeh A, Hosseinian S, Ahmadi A, Fatehi-zade M. Barresiye Tasire Zooj Darmaniye Eslami bar Samimiate Zanashoei. Ravanshenasi-va-Din. 2014;7(25):59-70. (Full Text in Persian)
31. Javadi BS, Afrooz G, Hosseinian S, Azarbaijani M, GholamAli LM. The Effectiveness of Religious-based Communication Skills and Emotional Interactions on Marital satisfaction. Family Psychology. 2016;2(9):3-14.
32. Jamshidi MA, Noori Poor R, Jan Bozorgi M, Fardin MA. The Effectiveness of Functional Empowerment of Couples Based on Islamic Approach on Marital Satisfaction of Women. Journal of Women and Family. 2016;31:7-35.
33. Braithwaite SR, Coulson GL, Spjut K, Dickerson W, Beck AR, Dougal K, et al. The influence of religion on the partner selection strategies of emerging adults. Journal of Family Issues. 2015;36(2):212-31.
34. David P, Stafford L. A Relational Approach to Religion and Spirituality in Marriage: The Role of Couples' Religious Communication in Marital Satisfaction. Journal of Family Issues. 2015;36(2):232-49.
35. Perry G. Family life, Religion and Religious Practice in an Asian Adventist, Context Part1: The people and their Religious Practice. Journal info. 2006;9:875-93.
36. Dudley MG, Kosinski Jr FA. Religiosity and Marital Satisfaction: A Research Note. Review of Religious research. 1990:78-86.
37. Mazlomi S. Ta'sire Barnameye Ghanisasiye Ezdevaj bar Afzayeshe Samimiate Zovjhaye Bedone-Moshkel. Master's thesis for family counseling, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences. 2007. (Full Text in Persian)